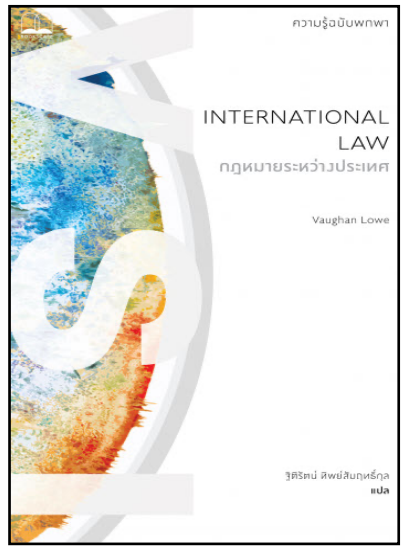
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

กฎหมายระหว่างประเทศ: ความรู้ฉบับพกพา

วอน โลว์ เขียน
ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล แปล
สำนักพิมพ์ bookscape, ธันวาคม 2561
จำนวนหน้า 204 หน้า
ISBN: 978-616-8221-03-7

นิติ จันจิระสกุล*

Niti Janjirasakul

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประเทศไทย

School of Law, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

* E-mail: niti_jan@utcc.ac.th

คำสำคัญ

กฎหมายระหว่างประเทศ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, หนังสือแปล

Received: 15/Mar/2026 • Revised: 17/May/2026 • Accepted: 20/June/2026

อ่าน “กฎหมายระหว่างประเทศ”

กฎหมายระหว่างประเทศ (International Law) คือชุดของกฎเกณฑ์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ จึงเป็นธรรมดาที่จะมีหลักคิด นิติวิธี ตลอดจนภาษาคำศัพท์ที่ใช้แตกต่างจากระบบกฎหมายไทย ยิ่งเมื่อประกอบกับนโยบายการต่างประเทศแบบไผ่ลู่ลม (bamboo policy) ที่ส่งผลให้ไทยไม่มีบทบาทนำในแวดวงนี้สักเท่าใดนัก กฎหมายระหว่างประเทศจึงดูเสมือนเป็นเรื่องไกลตัวของผู้ประกอบวิชาชีพที่ใช้กฎหมายไทยแม้จะเป็นวิชาบังคับในระดับนิติศาสตรบัณฑิตก็ตาม

สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะด้วยสถานการณ์การเมืองโลกที่ผันผวนจนสั่นคลอนระเบียบโลกเดิม หรือจากข้อพิพาททางบกและทางทะเลระหว่างไทยกับกัมพูชา ส่งผลให้คลื่นการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศได้สาดซัดเข้าสู่กระแสความสนใจของชาวไทย น่าเสียดายที่การอ่านกฎหมายระหว่างประเทศในโลกนิติศาสตร์ภาษาไทยกลับกลายเป็นเรื่องยากเมื่อพิจารณาถึงความหลากหลายและความถูกต้องของแหล่งข้อมูลนอกห้องเรียน ในโอกาสนี้ ผู้เขียนจึงขออนุญาตแนะนำหนังสือเล่มเล็ก ๆ นี้เข้าไปในรายการรออ่านของผู้ที่กำลังสงสัยใคร่รู้ในเรื่องราวของกฎหมายระหว่างประเทศ หวังว่าการแนะนำนี้จะเย้ายวนให้ท่านผู้อ่านเหลียวกลับมาทำความรู้จักกฎหมายระหว่างประเทศได้สำเร็จ

รู้จักผู้เขียน ผู้แปล และเจตจำนงของหนังสือ

หนังสือ*กฎหมายระหว่างประเทศ : ความรู้ฉบับพกพา*[1] หรือ *International Law : A Very Short Introduction*[2] เรียบเรียงโดย วอน โลว์ (Vaughan Lowe) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญกฎหมายระหว่างประเทศที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ทั้งในทางวิชาการ[3] และเป็นผู้มีประสบการณ์จริงในการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศ[4]

---

[1] วอน โลว์, *กฎหมายระหว่างประเทศ : ความรู้ฉบับพกพา*, ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล แปล (สำนักพิมพ์บุ๊คสเคป, 2561).

[2] V Lowe, *International Law : A Very Short Introduction*, (Oxford University Press, 2015).

[3] วอน โลว์ หรือชื่อเต็มว่า อลัน วอน โลว์ (Alan Vaughan Lowe) นักกฎหมายระหว่างประเทศจากสหราชอาณาจักร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอกด้านกฎหมายจากมหาวิทยาลัยเวลส์ (University of Wales) และสอบไล่ได้เนติบัณฑิต (barrister) จากสำนัก Gray's In นอกจากนี้ ยังได้รับตำแหน่ง King's Counsel หรือ KC อันเป็นตำแหน่งทนายความอาวุโสและที่ปรึกษากฎหมายของสหราชอาณาจักรและเครือจักรภพ (ในรัชสมัยที่พระบาทสมเด็จพระราชินีนาถครองราชย์ ตำแหน่งนี้จะถูกระบุในชื่อ Queen's Counsel (QC));

ในทางวิชาการ โลว์มีผลงานมากมายเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศทั้งในรูปหนังสือและบทความ จนได้รับตำแหน่งศาสตราจารย์ชิเชรีทางกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง (Chichele Professor of Public International Law) แห่งมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ระหว่าง ค.ศ. 1999 – 2012 ปัจจุบัน โลว์ได้รับตำแหน่งศาสตราจารย์เกียรติคุณด้านกฎหมายระหว่างประเทศ (Emeritus Professor of International Law) และนักวิจัยอาวุโสแห่งวิทยาลัย All Souls College ประจำมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012 และศาสตราจารย์อาคันตุกะ (visiting professor) ณ มหาวิทยาลัยชิเชสเตอร์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2024 (การตั้งชื่อบุคคลนำหน้าตำแหน่งศาสตราจารย์ (Endowed Professorship) เป็นธรรมเนียมที่มหาวิทยาลัยมอบเกียรติยศให้แก่ผู้มีอุปการคุณสนับสนุนการวิจัยให้แก่คณาจารย์สามารถพัฒนาผลงานวิชาการได้อย่างอิสระและมีคุณภาพ โดยตำแหน่ง Chichele Professor of Public International Law ตั้งตามชื่อของเฮนรี ชิเชลี (Henry Chichele) อาร์ชบิชอปแห่งแคนเทอร์เบอรี (Archbishop of Canterbury) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งวิทยาลัย All Souls College นั่นเอง).

[4] ในแง่ประสบการณ์ในการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศ โลว์เคยรับหน้าที่ทนายความที่ปรึกษากฎหมายคดีในศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (เช่น ว่าความให้ญี่ปุ่นในคดี *Whaling in the Antarctic (Australia v Japan: New Zealand*

หนังสือ *International Law : A Very Short Introduction* ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 2015 ต้นฉบับของหนังสือเล่มนี้ประพันธ์โดยใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาแม่ของโลว์ ในการตีพิมพ์ฉบับภาษาไทยโดยสำนักพิมพ์บุ๊คสเคป (bookscape) ได้ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล[5] เป็นผู้แปลและถ่ายทอดด้วยถ้อยสำนวนที่เรียบง่าย แต่ยังสามารถสื่อสารและคงมุมมองที่เฉียบคมและเต็มไปด้วยสเน่ห์ของโลว์ไว้ได้อย่างดี ในฐานะผู้แปล ฐิติรัตน์มีส่วนร่วมอย่างมากในการอธิบายเหตุผลของการเลือกสรรค์คำแปล เราจะพบการใช้ศัพธ์เฉพาะของกฎหมายระหว่างประเทศที่ผู้อ่านทั่วไปอาจไม่คุ้นเคย เช่น การแปลคำว่า “entity” ว่า “องคภาวะ”[6] หรือการเลือกใช้คำว่า “การเลือกประติบัติ” เพื่อสื่อสารนัยยะของคำว่า “discrimination”[7] ล้วนได้มีการอธิบายเพิ่มเติมจากฐิติรัตน์อย่างแนบเนียนโดยที่ผู้อ่านไม่เสียอรรถรสในการอ่านแต่อย่างใด นอกจากนี้ ฐิติรัตน์ยังได้ช่วยในการขยายความเนื้อหาบางช่วงตอนซึ่งทำ

---

intervening) ว่าความให้เปรูในคดี *Maritime Dispute (Peru v Chile)* ตลอดจนว่าความให้แก่โรมาเนียในคดี *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v Ukraine)* ในศาลกฎหมายทะเลระหว่างประเทศ (ว่าความให้ญี่ปุ่นในคดี *The Hoshinmaru* and *The Tomimaru (Japan v Russia)*) ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ (อาทิ ว่าความให้แก่ไอร์แลนด์ในอนุญาโตตุลาการคดี *The MOX Plant Case (Ireland v United Kingdom)*) ในศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (ว่าความแก่ไซปรัสในคดี *Azinas v Cyprus*) ตลอดจนเป็นที่ปรึกษากฎหมายฝ่ายติมอร์-เลสเตในกระบวนการประนอมภาคบังคับของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลกรณี *Timor Sea Conciliation (Timor-Leste v Australia)*;

นอกจากนี้ โลว์ยังเคยเป็นอนุญาโตตุลาการ (arbitrator) ในศาลอนุญาโตตุลาการถาวร (เช่น ในคดี *Achmea (formerly Eureko) v Slovakia* ซึ่งโลว์เป็นประธานอนุญาโตตุลาการ หรือในคดี *Barbados v Trinidad & Tobago maritime delimitation* ที่โลว์เป็นอนุญาโตตุลาการที่แต่งตั้งโดยบาร์เบโดส) และเป็นผู้พิพากษาสมทบ (judge *ad hoc*) ในศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (คดี *Kononov v Latvia* ซึ่งเสนอโดยลัตเวีย).

[5] ผู้ช่วยศาตราจารย์ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล เป็นอาจารย์ประจำศูนย์กฎหมายระหว่างประเทศแห่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีทางนิติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเกียวโต (Kyoto University) และปริญญาโทหลักสูตร Double Degree Program จาก Graduate School of International Cooperations Studies (GSICS) มหาวิทยาลัยโกเบ (Kobe University) และ School of Oriental and African Studies (SOAS) มหาวิทยาลัยลอนดอน (University of London);

นอกจากกฎหมายระหว่างประเทศ ฐิติรัตน์เป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งในเรื่องกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและในเรื่องสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏจากการได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (น่าเสียดายเมื่อฐิติรัตน์ถอนตัวจากตำแหน่งนี้ ภายหลังจากการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการและประกาศลงราชกิจจานุเบกษาล่าช้าเกินสมควร) และประธานกรรมการของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย (Amnesty International Thailand) เมื่อ พ.ศ. 2563 สำหรับผลงานแปล ฐิติรัตน์มีผลงานหนังสือ*สิทธิมนุษยชน : ความรู้ฉบับพกพา* ร่วมกับสุนีย์ สกาวรัตน์ ผู้ที่สนใจ สามารถอ่านเพิ่มเติมได้ที่ แอนดรูว์ แคลปแฮม, *สิทธิมนุษยชน : ความรู้ฉบับพกพา*, ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล และสุนีย์ สกาวรัตน์ แปล (โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิ่ง เฮาส์, 2559).

[6] วอน โลว์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, 28.

[7] เพิ่งอ้าง, 60.

ให้การอ่านงานของโลว์ฉบับแปลภาษาไทยนี้ไหลลื่นมากยิ่งขึ้น โดยเราจะสังเกตส่วนที่ฐิติรัตน์เติมได้จากเนื้อหาที่คลุมด้วยเครื่องหมายวงเล็บสามเหลี่ยม (chevrons) “< ... >”

ในบริบทของไทย หนังสือเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศมุ่งเน้นไปยังการเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในห้องเรียนและการผลิตผลงานเพื่อตำแหน่งทางวิชาการ จึงมักนำเสนอในรูปแบบของการเล่าเรื่องหัวข้อหลัก (majored area) ให้ครบจำนวนคาบบรรยายต่อภาคการศึกษา ด้วยการจัดวางโครงสร้างและนำเสนอเนื้อหาที่ใกล้เคียงกัน แตกต่างจากหนังสือกฎหมายระหว่างประเทศในโลกที่ใช้ภาษาอื่นซึ่งมีความหลากหลายในกรณีศึกษา (case law) และการวิพากษ์ (criticize) ตลอดจนมีหนังสือที่นำเสนอหัวข้อเฉพาะในมิติต่าง ๆ ของกฎหมายระหว่างประเทศ อันเป็นการนำเสนอผลงานศึกษาเชิงลึกที่ละเอียดเข้มข้น เราจะพบว่าหนังสือของโลว์นั้นไม่ใช่คำอธิบาย ไม่ได้มุ่งเน้นการวางพื้นฐานทางทฤษฎี และไม่ได้มีเป้าหมายไปที่การวิพากษ์วิจารณ์ทางวิชาการ ด้วยเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ Very Short Introduction (VSI) ของสำนักพิมพ์ Oxford University Press ที่ต้องการเผยแพร่ความรู้แบบกระชับ (concise) ขณะเดียวกันก็ต้องการครอบคลุมหัวข้อที่กว้างและหลากหลาย หนังสือของโครงการนี้จึงมักประพันธ์โดยผู้เชี่ยวชาญที่สามารถถ่ายทอดหัวข้อที่ยากให้อ่านง่ายขึ้น ซึ่งช่วยพัฒนาความรู้พื้นฐานของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

วอน โลว์เองเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายระหว่างประเทศที่นอกจากจะมีประสบการณ์การทำคดีในศาลและองค์กรตุลาการระดับระหว่างประเทศมากมาย ยังมีผลงานวิชาการในรูปแบบหนังสือขนาดยาว[8] การเรียบเรียงหนังสือเล่มเล็กนี้จึงเปรียบเสมือนการอัดย่อองค์ความรู้ระดับปรมาจารย์มาถ่ายทอดผ่านวิธีการที่ไม่ได้ยึดโยงอยู่กับวิธีวิจัยทางนิติศาสตร์อย่างที่เราคุ้นเคย แต่อาศัยรูปแบบการนำเสนอในเชิงบอกเล่า (narrative) โดยโลว์มักปรารภความเห็นหรือการเปรียบเปรยแบบหยิกแกมหยอกที่ทำให้เราอาจมีรอยยิ้มกระตุกที่มุมปาก คู่ควรกับวัตถุประสงค์ของชุดหนังสือ VSI เป็นอย่างดี

[8] วอน โลว์ ตีพิมพ์ผลงานขนาดยาวเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ 3 เล่ม โดย 2 เล่มเป็นหนังสือเฉพาะทางเรื่องกฎหมายทะเลที่เขียนร่วมกับ Robin Churchil (RR Churchill and AV Lowe, *Law of the Sea* (Manchester University Press, 1983)) และการระงับข้อพิพาทในกฎหมายระหว่างประเทศที่เขียนร่วมกับ John Collier (JG Collier and V Lowe, *The Settlement of Disputes in International Law : Institutions and Procedures* (Oxford University Press, 2000)) แต่ในหนังสือ International Law (Oxford University Press, 2007) โลว์ได้แจกแจงกฎหมายระหว่างประเทศโดยละเอียดมากยิ่งขึ้น ทั้งยังประกอบด้วยหลักการทางทฤษฎีและรายการอ้างอิง (citation) หนังสือเล่มนี้จึงเปรียบได้กับภาพสะท้อนของหนังสือ *International Law : A Very Short Introduction* ซึ่งผู้ที่ต้องการรายละเอียดที่มากขึ้นสามารถตามอ่านต่อได้.

เรื่องเล่าของกฎหมายระหว่างประเทศ

ภายใต้ความยาว (ฉบับแปล) เพียง 204 หน้า โลว์ไม่ได้ใช้โครงสร้างแบบ major issues อย่างในตำราเรียน แต่ใช้วิธีการฉายภาพสภาพสังคมระหว่างประเทศควบคู่กับกฎหมาย ร้อยเรียงเรื่องราวต่าง ๆ จากมุมมองของโลว์ ผ่านเนื้อหา 7 บท ได้แก่

บทที่ 1 นานาชาติภายใต้กฎหมาย (Nations under Law) สำหรับโลว์ กฎหมายระหว่างประเทศเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐและปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ (international co-operation) เสมอ[9] โลว์เริ่มต้นด้วยการค่อย ๆ ฉายภาพความจำเป็นในการมีกติการะหว่างสังคมมนุษย์ ซึ่งตั้งประเด็นถึงความต้องการการช่วยเหลือจากผู้อื่นได้อย่างคมคาย ก่อนจะวางหมุดหมายเรื่องอำนาจอธิปไตย (sovereignty) ในฐานะหัวใจของสังคมระหว่างประเทศ (ซึ่งโลว์จะได้ขยายความโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 4 และ 5)

สำหรับผู้วิจารณ์ ความน่าสนใจของบทที่ 1 อยู่ที่โลว์ชี้ให้เห็นแง่มุมที่ลึกซึ้งและไม่สู้จะถูกต้องนักในคำอธิบายประวัติศาสตร์ของกฎหมายระหว่างประเทศกระแสหลัก ประการแรก โลว์เห็นว่าร่องรอยความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมนุษย์นั้นมีมาตั้งแต่ก่อนการเกิดรัฐสมัยใหม่แบบยุโรปจะกลายเป็นค่ามาตรฐาน ประการที่สอง งานเขียนเกี่ยวกับกติกาที่ใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนก็มีมาก่อนคำอธิบายของฮูโก โกรเชียส (Hugo Grotius)[10] และมีอยู่นอกยุโรปด้วยซ้ำ การทึกทักเอาเองว่าระบบกฎหมายระหว่างประเทศมีรากฐานและศูนย์กลางจากยุโรป (Euro-centric) จึงเป็นมุมมองที่ตื้นเขินนัก ประการสุดท้าย โลว์ชี้ให้เห็นว่าการให้น้ำหนักกับคำอธิบายในทางตำราไม่ใช่สิ่งที่ขับเคลื่อนกฎหมายระหว่างประเทศโดยลำพัง อันที่จริง ทางปฏิบัติของหน่วยงานราชการ (ซึ่งก็คือผู้ดำเนินงานในนามของรัฐ) ต่างหากที่ควรจะเป็นหัวใจของกฎหมายระหว่างประเทศ ในความหมายดังกล่าว เราควรให้เกียรติผู้ปฏิบัติงาน-เจรจาในการต่างประเทศไม่ยิ่งหย่อนไปกว่านักกฎหมายผู้รังสรรค์คำอธิบายและจัดระบบ[11] ท้ายที่สุด โลว์เปรียบเปรยว่าจุดเริ่มต้นของกฎหมายระหว่างประเทศคงต้องสืบย้อนกลับไปยัง *“ตอนที่มือขวาของหัวหน้าเผ่าหรืออาลักษณ์ของกษัตริย์เริ่มจดบันทึกคำมั่นที่ผู้ปกครอง*

---

[9] วอน โลว์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, 39.

[10] ฮูโก โกรเชียส (Hugo Grotius) นักการทูตและนักกฎหมายชาวดัตช์ ผู้ได้รับการขนานนามว่าบิดาแห่งกฎหมายระหว่างประเทศจากการนำเสนอแนวคิดเรื่องสงครามและสันติภาพ (*de jure belli ac pacis*) เสรีภาพในการใช้ทะเล (*mare liberum*) และได้ชื่อว่าเป็นผู้พยายามรวบรวมและจัดระบบกฎหมายระหว่างประเทศ สำหรับผู้ที่อยากรู้จักโกรเชียสมากยิ่งขึ้นสามารถอ่านงานภาษาไทยได้ใน วรเจตน์ ภาคีรัตน์, *ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา*, (สำนักพิมพ์อ่าน, 2561), 229 – 242.

[11] วอน โลว์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, 25 – 27.

ต่างชาติให้ไว้ และบันทึกวิธีการมีปฏิสัมพันธ์กับมนุษยชาติ"[12] แน่นอนว่าเราอาจถกเถียงกันถึงความเป็นรูปธรรมหรือความชัดเจนของกฎหมายระหว่างประเทศในห้วงเวลาดังกล่าวได้ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการที่เราสงสัยว่าโลว์รู้ได้อย่างไรนะว่าผู้บันทึกไม่ได้ใช้มือซ้าย

บทที่ 2 กฎหมายระหว่างประเทศมาจากไหน ? (Where Does International Law Comes From?) เริ่มต้นด้วยปมปริศนาชวนสงสัยที่นักกฎหมายไทยไม่คุ้นเคย เมื่อสังคมระหว่างประเทศไม่มีกระบวนการนิติบัญญัติ (legislation) เราจะค้นหากติกาได้จากที่ใด ? แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่ามีกติกานี้อยู่ ? ตำรากฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปมักใช้วิธีการสาธยายบรรดารายการที่ระบุไว้ในข้อ 38 ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (Statute of the International Court of Justice) ในฐานะบ่อเกิดของกฎหมายระหว่างประเทศ[13] อย่างไรก็ดี โลว์เลือกใช้พื้นที่หน้ากระดาษเจาะจงอธิบายเฉพาะเพียง 2 บ่อเกิดที่ปรากฏชัดว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่รัฐได้เลือกยินยอมผูกพันตนเอง กล่าวคือ กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (customary international law) และสนธิสัญญา (treaty)

ในทัศนะของโลว์ จารีตประเพณีไม่ต่างจากศาสนา มันไม่สำคัญว่าพฤติกรรมแท้จริงจะเป็นอย่างไร สิ่งที่จำเป็นคือพระธรรมเทศนาที่เรียกร้องให้เราประพฤติตนมากกว่า[14] กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศมีพลังนั้น เปรียบได้กับทางเดินบนป่าเขา เมื่อมนุษย์เดินไปบนหญ้ารกชัฏในทิศทางเดียวกัน การย่ำซ้ำ ๆ ย่อมทำให้เกิดเส้นทางขึ้นมา เช่นเดียวกับกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศซึ่งมีรากฐานมาจากทางปฏิบัติของรัฐ การเกิดขึ้นและมีอยู่ของกฎหมายนี้จึงเป็นดังภาพ

---

[12] เพิ่งอ้าง, 27.

[13] ข้อ 38 ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

"1. ศาลซึ่งมีหน้าที่พิจารณาตัดสินตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งข้อพิพาทที่ยื่นเข้ามา จะใช้บังคับกฎหมายดังนี้

เอ. อนุสัญญาระหว่างประเทศ (international conventions) ไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญาทั่วไปหรืออนุสัญญาเฉพาะเรื่อง ซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์ที่รัฐคู่กรณียอมรับกันโดยชัดแจ้ง

บี. จารีตประเพณีระหว่างประเทศ (international custom) ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงถึงแนวปฏิบัติทั่วไปที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกฎหมาย

ซี. หลักการทั่วไปของกฎหมาย (general principles of law) ที่ได้รับการยอมรับจากนานาอารยะประเทศ

ดี. ทั้งนี้ ภายใต้บทบัญญัติของข้อ 59 คำตัดสินของศาลและคำสอนของผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายสูงสุดของประเทศต่าง ๆ ถือเป็นเครื่องมือเสริมในการกำหนดกฎหมาย

*2. บทบัญญัตินี้จะไม่กระทบต่ออำนาจของศาลในการตัดสินคดี โดยอาศัยหลักความเป็นธรรม (*ex aequo et bono*) หากคู่กรณีตกลงกัน."*

[14] วอน โลว์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, 48.

สะท้อนที่แจ่มชัดว่าประชาคมระหว่างประเทศมีความตั้งใจที่สอดคล้องกันในการสร้างศีลธรรมอันจำเป็น (moral imperative)[15] แม้ว่าในความเป็นจริง การแสวงหาหลักฐานว่ารัฐเชื่อว่าทางปฏิบัติของตนเป็นกฎหมาย (*opinio juris*) เป็นเรื่องยุ่งยากซึ่งจำต้องสืบเสาะจากแถลงการณ์ที่รัฐอธิบายการกระทำของตนเอง (เป็นเรื่องที่ง่ายกว่ามากเมื่อหนังสือกฎหมายระหว่างประเทศมักรวบรวมรายการของกฎหมายาจรีตประเพณีระหว่างประเทศไว้เป็นระบบให้แล้ว)[16]

ถึงจะมีทางเดินป่าเขา แต่เรายอมรู้ดีว่าถนนคอนกรีตนั้นเรียบเนียนกว่า สนธิสัญญาคือความตกลงระหว่างรัฐ (และองค์การระหว่างประเทศ) ที่เป็นลายลักษณ์อักษรจึงมีความสามารถในการจัดการความคลุมเครือและเชื่องช้าในการก่อตัวของจารีตประเพณีได้เป็นอย่างดี กระนั้น การสร้างชุดกฎเกณฑ์ในทางระหว่างประเทศไม่ได้ง่ายดายและมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับการตรากฎหมายภายใน โดยเฉพาะความพยายามในการสร้างกฎหมายแบบพหุภาคี (multilateral) การเลือกใช้ถ้อยคำในสนธิสัญญาสะท้อนความยุ่งยากในทางดุลยภาพ ซึ่งรัฐต้องเลือกว่าจะใช้ถ้อยคำเข้มข้นที่แสดง “คุณภาพของกฎหมาย” แต่ทำให้รัฐที่ขาดความพร้อมไม่อาจเข้าร่วมได้ หรือจะเลือก “การเพิ่มจำนวนแนวร่วม” เพื่อให้ประชาคมโลกเข้าสู่กระบวนการพยายามสร้างคุณค่าในเรื่องเดียวกัน โลว์จำลองทางแยก (crossroads) ชวนกระอักกระอ่วนนี้ผ่านอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกประติบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) หรือ CEDAW ซึ่งผู้วิจารณ์จะไม่แพร่งพรายเนื้อหาในส่วนนี้ (spoil) แต่ขอแนะนำเลยว่าการอ่านเนื้อหา 4 หน้านี้จะทำให้คุณผู้อ่านเข้าใจสภาพที่แท้จริงของกฎหมายระหว่างประเทศยิ่งขึ้นเป็นแน่[17]

นอกจากบ่อเกิด 2 เรื่องข้างต้น โลว์ยังเติมแหล่งที่มาอื่นของกฎหมายระหว่างประเทศนอกจากที่ระบุไว้ในรายการของข้อ 38 ที่มีอิทธิพลและบทบาทสูงยิ่งภายหลังการเกิดสหประชาชาติ นั่นคือข้อมติขององค์การระหว่างประเทศ (Resolution) ตลอดจนกฎเกณฑ์ทางเทคนิคในลักษณะกฎหมายที่ควรจะเป็น (soft law) น่าเสียดายที่ความหลากหลายซับซ้อนในเรื่องบ่อเกิดของกฎหมายระหว่างประเทศไม่ได้ถูกทำให้กระจ่างในหนังสือเล่มนี้ แต่โลว์ยังใจดีที่จะแบ่งปันแหล่งข้อมูลสืบค้นไว้

[15] เพิ่งอ้าง, 54 – 55.

[16] เพิ่งอ้าง, 46.

[17] เพิ่งอ้าง, 60 – 63.

ท้ายบทนี้ (แม้จะกัดอีกแล้วว่าผู้สืบค้นควรต้องระวังคำอธิบายแบบเอียงข้างจากจุดยืนขององค์กรที่เผยแพร่ข้อมูล)[18]

บทที่ 3 การนำกฎหมายระหว่างประเทศไปปฏิบัติตาม (Implementing International Law) อีกหนึ่งประเด็นที่มักถูกนักกฎหมายไทยค่อนขอด เมื่อขาดไร้ตำรวจโลกและศาลโลก (แม้จะมีองค์กรตุลาการที่มีสมญานามนี้เป็นชื่อเล่น) แล้วกฎหมายระหว่างประเทศจะไปมีสภาพบังคับให้รัฐปฏิบัติตามได้อย่างไร ? โลว์เริ่มต้นด้วยประเด็นที่ยากแก่การเชื่อว่ามีอยู่ ด้วยการชี้ให้เห็นว่า การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้อยู่ ๆ ก็กระโดดมาที่ระดับระหว่างประเทศตั้งแต่ต้น แต่มันเริ่มจากกระบวนการภายในรัฐภาคีที่มีพันธกรณี (municipal level) ต่างหาก เมื่อกระบวนการภายในอธิบายจุดยืนของรัฐที่เข้าข่ายละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศแล้ว ภาพที่ถูกฉายออกไปจะนำไปสู่ท่าทีของรัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องว่าจะดำเนินมาตรการตอบโต้อย่างไรต่อไป ระดับของมาตรการนั้นหลากหลาย เพราะการละเมิดพันธกรณีนั้นมีตั้งแต่เรื่องเล็กน้อยไปจนคอขาดบาดตาย[19]

ในระดับระหว่างประเทศ โลว์แจกแจงความซับซ้อนของกลไกระงับข้อพิพาท ด้วยการยืนยันว่าศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice) หรือ ICJ ไม่ได้มีอำนาจเหนือโลกทั้งใบอย่างที่ใครเข้าใจกัน[20] ยังมีกลไกเฉพาะเรื่อง เช่น ศาลกฎหมายทะเล ศาลอนุญาโตตุลาการเพื่อการกีฬา องค์การการค้าโลก ที่เข้ามาแบ่งปันระบบระงับข้อพิพาท ทั้งนี้ เรื่องที่หนังสือเล่มนี้เอาใจใส่เป็นพิเศษ คือ สถานการณ์ที่ “ปัจเจกบุคคล” (individual) มีบทบาทอย่างมาก (ประเด็นสิทธิมนุษยชน การลงทุน และกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ) ทั้งที่หากมองอย่างผิวเผิน มนุษย์ควรมีสถานะแค่เพียงสินทรัพย์ของรัฐเจ้าของสัญชาติ ไม่ควรได้เป็นผู้เล่นในกระบวนการระงับข้อพิพาทในทางระหว่างประเทศ โลว์นำเสนออย่างตรงไปตรงมาว่าแม้จะเป็นมาตรฐานจากพันธกรณีระหว่างประเทศ เรื่องบางเรื่องก็ให้สิทธิประโยชน์แก่ปัจเจกบุคคลโดยตรง แล้วทำไมรัฐต้องสูญเสียเงินทองเวลา และความสัมพันธ์อันดีกับรัฐอื่นไปกับเรื่องของปัจเจก[21]

ทัศนะของโลว์ในเรื่องการปฏิบัติยึดโยงอยู่กับภาพความเป็นจริงของสังคมระหว่างประเทศ โลว์ยืนยันว่ารัฐต่าง ๆ ไม่ได้ตั้งใจละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะท่าทีของรัฐนั้นมักจะอาศัยกฎหมายระหว่างประเทศเป็นหลักพิงเสมอ ข้อพิพาทจึงมักไม่ใช่เรื่องว่ารัฐได้ปฏิบัติตามกฎหมาย

[18] เพิ่งอ้าง, 70 – 71.

[19] เพิ่งอ้าง, 79.

[20] เพิ่งอ้าง, 90.

[21] เพิ่งอ้าง, 95.

ระหว่างประเทศหรือไม่ แต่เป็นขอบเขตเนื้อหาของกฎหมายที่รัฐตีความว่าตนดำเนินการตามสิทธิที่มีต่างหาก[22] ซึ่งในเรื่องนี้ โลว์ได้สาธยายโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 4

บทที่ 4 เสรีภาพจากการแทรกแซงภายนอก (Freedom from External Interference)

เรื่องเริ่มจะยุ่งยากและซับซ้อนขึ้น เมื่อรัฐอธิปไตยมีหลักการพื้นฐานร่วมกันในกฎหมายระหว่างประเทศว่าตนมีบูรณภาพเหนือดินแดน ซึ่งทำให้รัฐมีอิสระจะที่บริหารกิจการตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก โลว์ฉายภาพกติกาในความสัมพันธ์เหล่านี้ควบคู่ไปกับเหตุการณ์การแทรกแซงกิจการจากภายนอกอยู่เป็นนิจ ในบทนี้ เราจะได้รู้จักกับกฎเกณฑ์ที่ใช้ในสงคราม ทั้งในมุมขอบเขตในการดำเนินการเมื่อเกิดการขัดแย้งทางอาวุธ (*jus in bello*) หรือที่เราคุ้นเคยกันในชื่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ กับกฎเกณฑ์ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐด้วยกัน (*jus ad bellum*) อันประกอบไปด้วยหลักการห้ามใช้กำลังและคุกคามว่าจะใช้กำลัง รวมทั้งข้อยกเว้นในการป้องกันตนเองตามกฎบัตรสหประชาชาติ

ในส่วนนี้เองที่โลว์ทำให้เราเข้าใจบทบาทของกฎหมายระหว่างประเทศได้อย่างแจ่มแจ้งมากยิ่งขึ้น โลว์ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าแท้จริงของในบทบาทของกฎหมายต่อสังคมด้วยการเปรียบเปรยสภาวะที่เพื่อนบ้านขัดแย้งกัน เราต่างเข้าสู่หนทางของการพูดคุยปรับความเข้าใจกันก่อนเสมอ ในความเป็นจริงไม่มีใครจัดกฎหมายขึ้นมาประหัตประหารกันตั้งแต่เริ่มต้น เพราะการทำเช่นนั้นย่อมสร้างสภาวะแวดล้อมเป็นพิษซึ่งทำให้สังคมอยู่ร่วมกันไม่ได้ การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือจึงเป็นหนทางที่เลือกได้ (choice) ไม่ใช่เรื่องที่ต้องทำ (must)[23] เราจะพบว่าสถานการณ์เพื่อนบ้านขัดแย้งกันก็เกิดขึ้นกับสังคมระหว่างประเทศไม่ต่างกัน รัฐต่างเข้าสู่โต๊ะเจรจาเพื่อหาหนทางออกร่วมกันก่อนจะถึงจุดที่รัฐหมดความอดทนอดกลั้นจนดำเนินมาตรการ (ที่ดูเหมือนจะ) ละเมิดกติกา แต่ถ้าหากพิจารณาในท่าที เราจะเห็นว่ารัฐต่างพยายามสรรหาเหตุผลมารองรับ (back up) มาตรการของตนว่าได้ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว และการตีความของตนต่างหากที่เป็นฝ่ายถูกต้อง[24] ในความหมายดังกล่าวกฎหมายระหว่างประเทศจึงได้สร้างคุณค่าให้ประชาคมยึดถือ แน่นอนว่าอาจมีการกระทบกระทั่งกันแต่เราจะไม่พบเจอการยืนยันอย่างแจ้งชัดว่ารัฐจะละเมิดกฎหมาย ประสิทธิภาพของกฎหมายระหว่างประเทศจึงไม่ใช่แค่เครื่องมือชี้ขาด แต่ทำหน้าที่ย้ำเตือนว่าสังคมนี้มีขื่อแป ไม่ใช่เอะอะใครจะใช้กำปั้นที่ใหญ่กว่าทุบคนอื่นได้โดยปราศจากเหตุผล

---

[22] เพิ่งอ้าง, 77 – 78.

[23] เพิ่งอ้าง, 132 – 133.

[24] เพิ่งอ้าง, 132.

บทที่ 5 อธิปไตยภายในรัฐ (Sovereignty inside the State) เมื่อครั้งแรกอ่านสารบัญ ผู้วิจารณ์สงสัยว่าเพราะเหตุใด โลว์จึงจัดวางเนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยไว้ในบทกลางค่อนท้ายเช่นนี้ ทั้งที่จริงแล้วอำนาจอธิปไตยเป็นหัวใจของกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งควรจะต้องสื่อสารก่อนเรื่องเสรีภาพจากการแทรกแซงภายนอกด้วยซ้ำ แต่เมื่อได้เริ่มอ่านไปเพียงไม่กี่ย่อหน้าก็พบว่าผู้วิจารณ์เข้าใจผิดตั้งแต่ต้น

ดังที่ระบุไว้ในชื่อบท อธิปไตย “ภายในรัฐ” (inside) ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อเล่าว่าอะไรคืออำนาจอธิปไตย แต่เป็นการตั้งคำถามถึงความสำคัญในการมีอยู่ของรัฐอธิปไตยในปัจจุบัน ผ่านการประยุกต์มุมมองเรื่ององค์การเหนือรัฐ (supra-national organization) ของสหภาพยุโรป (European Union) หรือ EU ซึ่งลดทอนความสำคัญของรัฐอธิปไตยแลกมากับความเข้มข้นและเหนียวแน่นในระบบความร่วมมือระดับภูมิภาค[25] ก่อนที่โลว์จะค่อย ๆ คลี่คลายว่าในบทนี้ต้องการนำเสนอการใช้เขตอำนาจรัฐ (State jurisdiction) ในฐานะเครื่องมือสำคัญของรัฐทั้งในการบริหารกิจการภายใน และในการบริหารความสำคัญระหว่างประเทศ ในบทนี้ ท่านผู้อ่านจะได้พบกับมิติอันหลากหลายในการใช้เขตอำนาจรัฐ เหตุการณ์น่าสนใจที่โลว์หยิบยกขึ้นมาเพื่อคลี่คลายหมอกควันอันขุ่นมัวในความไม่เข้าใจการทำงานของกฎหมายระหว่างประเทศ อาทิ การปะทะกันของการบังคับใช้กฎหมายเพื่อปกป้องความสงบเรียบร้อยของสังคมกับเสรีภาพในการแสดงออกจากการสวมบุรกา (burqa) ซึ่งหญิงมุสลิมต้องการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาของตน[26]

แม้จะตอกย้ำว่ากฎหมายระหว่างประเทศเป็นชุดของกติกาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดอำนาจอธิปไตยที่เท่าเทียมกันของรัฐ (*par in parem non habet non imperium*) โลว์ยังคงยึดมั่นและหวนกลับสู่พื้นฐานความคิดเรื่องการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของรัฐ ซึ่งโลว์ได้นำเสนอผ่านเนื้อหาส่วนที่ผู้วิจารณ์เห็นว่าเป็นเพชรน้ำเอกของหนังสือเล่มนี้ คือ**บทที่ 6 สิ่งที่กฎหมายระหว่างประเทศทำได้ดี (What International Law Does Well)** กับ**บทที่ 7 สิ่งที่กฎหมายระหว่างประเทศทำได้ไม่ดี (หรือทำไม่ได้เลย) (What International Law Does Badly (Or Not At All))**

---

[25] สำหรับผู้ที่สนใจความเป็นมาและระบบโครงสร้างของสหภาพยุโรป สามารถอ่านงานภาษาไทยได้จาก ขจิต จิตตเสวี, *สหภาพยุโรป : การเมือง นโยบาย ระบบการอภิบาล* (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559).

[26] วอน โลว์ (เชิงอรรถ 1) 146, 164 – 165;

ในหนังสือนี้ โลว์ชี้ชวนให้พิจารณาเรื่องบุรกาเฉพาะเพื่อการตั้งคำถามทางความคิด สำหรับผู้ที่สนใจเรื่องราวที่มากกว่านี้ สามารถศึกษาได้จากคำพิพากษาศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Court of Human Rights) หรือ ECtHR คดี *S.A.S. v France*, Application no. 43835/11, Judgment of 1 July 2014.

ในบทที่ 6 ทัศนคติของโลว์ที่ปรากฏผ่านหน้ากระดาษบทก่อนหน้าแสดงออกมาอย่างแจ้งชัดด้วยการชี้ให้เห็นเหตุผลที่รัฐร่วมมือกัน *"รัฐจะร่วมมือกันสร้างและใช้กฎหมายระหว่างประเทศในสถานการณ์ที่มีเป้าหมายที่ตกลงร่วมกันได้ ดังนั้น กฎหมายจึงเป็นการแสดงออกซึ่งความตั้งใจที่จะร่วมมือกันมากกว่าการเป็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับ"*[27] ผลประโยชน์ร่วมจึงเป็นปัจจัยดึงดูดให้รัฐปฏิบัติตามกฎหมาย ขณะเดียวกัน ความร่วมมือระหว่างประเทศก็สร้างพื้นที่ (กึ่งปลอดภัย) ให้รัฐเข้าร่วมในกระบวนการสร้างกติกา ด้วยตระหนักดีว่าการตกขบวนจะทำให้ตนไม่มีส่วนร่วมในการผลักดันประเด็นเบื้องหลัง (hidden agenda) และการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เข้มข้นมากจนเกินไปย่อมจะทำให้ไม่มีใครอยากเข้าร่วมและปฏิบัติตาม ในเรื่องนี้ โลว์ชี้ชัดลงไปเลยว่าสิ่งที่กฎหมายระหว่างประเทศทำได้ดีคือเรื่องความร่วมมือที่รัฐต่างเห็นพ้องต้องกัน (หรืออย่างน้อยก็มีแรงเสียดทานของการเห็นแย้งที่บางเบา) ได้แก่ การค้าและเศรษฐกิจ กฎหมายมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชน การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม อาชญากรรมและการลงโทษ ขณะที่ในบทที่ 7 โลว์กล้าหาญพอที่จะยอมรับความจริงว่ากฎหมายระหว่างประเทศไม่ใช่ (และไม่เคยเป็น) ระบอบที่สมบูรณ์ โลว์ยอมรับว่า *"กฎหมายระหว่างประเทศโดยตัวมันเองไม่สามารถสร้างความยุติธรรมระหว่างประเทศได้"*[28] ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ? ผู้วิจารณ์จะปล่อยให้เป็นภารกิจที่ผู้อ่านผจญภัยไปกับการหาคำตอบด้วยตนเอง

ข้อจำกัดของตัวอักษร

ธรรมชาติของตัวอักษรล้วนถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของเวลา (*ratione temporis*) ด้วยหนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 2015 ในวันนั้นโลว์คงไม่อาจคาดหมายได้ว่าโลกจะพบเจอสงคราม (hot war) ครั้งใหม่ระหว่างรัสเซียกับยูเครน อิสราเอลกับปาเลสไตน์และรัฐมุสลิม ตลอดจนยังไม่ได้มีโอกาสพบเจอความหฤหรรษ์จากประธานาธิบดี Donald J. Trump แห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งในการดำรงตำแหน่ง 2 วาระ ได้พาระเบียบโลกผันผวนอย่างยิ่งยวดทั้งด้วยมาตรการภาษีทวิภาคีซึ่งกดดันการค้าระหว่างประเทศ การแทรกแซงกิจการภายในเวเนซุเอลาและอิหร่าน หรือแม้แต่การถอนตัวจากความตกลงปารีส (Paris Agreement) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่มีเป้าหมายในการลดสภาวะที่กระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

[27] เพิ่งอ้าง, 175.

[28] เพิ่งอ้าง, 199.

เพื่อความเป็นธรรมกับโลว์ ได้โปรดอ่านหนังสือเล่มนี้ด้วยสายตาของวันที่หนังสือตีพิมพ์ และอาศัยหนังสือเล่มนี้ในการทำความเข้าใจพัฒนาการของโลกปัจจุบัน โปรดอย่ายึดติดว่าสังคมจะไม่มีพัฒนาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสังคมระหว่างประเทศที่สภาพแวดล้อมผันเปลี่ยนรวดเร็วเสมอ

หนังสือเล่มนี้เหมาะกับใคร ?

ไม่ใช่หนังสือเล่มนี้จะเหมาะกับทุกคน ก่อนอื่นโลว์ยืนยันว่าหนังสือเล่มนี้ฉายภาพด้วยมุมมองที่จำกัด[29] ตามชื่อ “ความรู้ฉบับพกพา” (ยิ่งถ้าอ่านชื่อภาษาอังกฤษ “A Very Short Introduction” เราคงจะเข้าใจได้เป็นอย่างดี) สิ่งที่นำเสนอจึงเป็นความพยายามหดย่อองค์ความรู้ขนาดใหญ่ (long story short) เหลือเพียงที่จะทำให้คนเราอยากหยิบหนังสือใส่กระเป๋าไปอ่านระหว่างวัน ด้วยขนาดหนังสือเองไม่สามารถบอกเล่าได้ทุกเรื่อง การนำเสนอมุมมองของโลว์จึงใช้วิธีการทิ้งประเด็นหรือแตะต้องเรื่องราวที่ปรากฏในหน้าข่าว ตลอดจนกล่าวอ้างถึงเหตุการณ์ที่เราอาจเคยผ่านหูผ่านตาแต่หลงเหลือเพียงตะกอนความทรงจำอันแหว่งวิ่นไม่ปะติดปะต่อ เราจะพบว่า แม้การอ่านหนังสือเล่มนี้สามารถให้อรรถรสเพลิดเพลินในระดับเดียวกับการฟัง podcast ที่ผู้รู้เลือกตัดแบ่งเนื้อหามาเล่าให้ฟังอย่างกระชับ กระนั้น ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่บางช่วงตอนก็มีการกล่าวถึงชื่อเฉพาะขึ้นมาลอย ๆ (เช่น คดี*มัฟโรมมาทิส*[30] คดี*นิการากัว*[31]) แน่นอนว่าคำเหล่านี้มีบริบทแวดล้อม (contexts) แต่สำหรับผู้อ่านที่ไม่คุ้นเคย การขาดหายไปของการอ้างอิงที่เป็นทางการย่อมเป็นเรื่องยากต่อการสืบค้นต่อ การอ่านกฎหมายระหว่างประเทศในหนังสือเล่มนี้จึงไม่อาจขาดความกระตือรือร้นที่จะเติมเต็มเรื่องราวในช่องว่างด้วยตัวผู้อ่านเองไปได้เลย

ในมุมมองของผู้วิจารณ์ สิ่งที่บอกเล่าในหนังสือเล่มนี้จึงเป็นการสื่อสารระหว่างผู้เขียนกับผู้สนใจกฎหมายระหว่างประเทศ “จริง ๆ” ที่เลือกอ่านด้วยตนเอง ไม่ใช่ผู้ที่ถูกบังคับให้ต้องอ่าน

---

[29] เพิ่งอ้าง, 102.

[30] เพิ่งอ้าง, 84;

คดี*มัฟโรมมาทิส* เป็นคดีสำคัญ (landmark case) ที่มักอ้างอิงเมื่อต้องการความกระจ่างในเรื่องการมีอยู่ของข้อพิพาทระหว่างประเทศ สำหรับผู้ที่สนใจคดี*มัฟโรมมาทิส* โปรดดู *Mavrommatis Palestine Concessions (Greece v UK)*, 1924 P.C.I.J. (ser. B) No. 3 (Aug. 30).

[31] เพิ่งอ้าง, 130 – 131;

คดี*นิการากัว* เป็นอีก landmark case ในกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งวางหลักการห้ามใช้กำลังและข้อยกเว้นในการป้องกันตนเอง สถานะซ้อนทับของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศกับสนธิสัญญา การตั้งข้อสงวนในเรื่องเขตอำนาจศาล สำหรับผู้สนใจรายละเอียดของคดี*นิการากัว* โปรดดู *Military and Paramilitary In and Against Nicaragua (Nicaragua v United States of America)*, Merits, Judgment, ICJ Rep (1986).

หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะกับผู้ที่ผ่านการศึกษากฎหมายระหว่างประเทศมาก่อนแล้วแต่ต้องการรวบยอดความคิดให้กระชับ (wrap up) หรือแม้แต่บุคคลทั่วไปที่ไม่มีพื้นฐาน แต่มีความใฝ่รู้สนใจอยากรู้จักกฎหมายระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น (อันที่จริง โลว์ไม่ได้ใจร้ายขนาดที่ผู้อ่านจะต้องไปตามหาข้อมูลเพิ่มเติมเองทั้งหมด แม้จะไม่ได้เรียบเรียงแบบมีเชิงอรรถอ้างอิง แต่ในช่วงท้ายของเล่ม ก็ได้มีการทิ้ง reading list รายการสำคัญ ๆ ที่โลว์คิดว่ามีส่วนช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้นไว้ด้วย)[32]

ในทางกลับกัน ด้วยการขาดหายและแหว่งวิ่นในคำอธิบาย ผู้ที่อยู่ระหว่างศึกษาวิชากฎหมายระหว่างประเทศในระดับนิติศาสตรบัณฑิตจะพบว่าหนังสือเล่มนี้ไม่สามารถใช้เพื่อค้นหา “คำตอบในกระดาษข้อสอบ” ได้ดีเท่าไรนัก

ถึงที่สุดแล้ว โลว์ยืนยันว่า *“หนังสือเล่มนี้ไม่ได้แหลมคมกว่ามุมมองอื่น [...] มุมมองที่ดีที่สุดย่อมขึ้นอยู่กับว่าคุณต้องการจะเห็นอะไร และผู้เขียนสันนิษฐานว่าผู้อ่านส่วนใหญ่ต้องการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศในทางที่สอดประสานกับสิ่งที่เราได้ยินได้อ่านตามหน้าข่าว”*[33] ผู้วิจารณ์จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะเพลิดเพลินกับเรื่องราวในหนังสือ*กฎหมายระหว่างประเทศ : ความรู้ฉบับพกพา*เล่มนี้ ไม่ว่าจะด้วยตั้งใจหยิบหรือบังเอิญก็ตาม

บรรณานุกรม

ขจิต จิตตเสวี. สหภาพยุโรป : การเมือง นโยบาย ระบบการอภิบาล. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา. สำนักพิมพ์อ่าน, 2561.

วอน โลว์. กฎหมายระหว่างประเทศ : ความรู้ฉบับพกพา. ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล แปล, สำนักพิมพ์บุ๊คสเคป, 2561.

แอนดรูว์ แคลปแฮม. สิทธิมนุษยชน : ความรู้ฉบับพกพา. ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล และสุนีย์ สกาวรัตน์ แปล, โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิ่ง เฮาส์, 2559.

JG Collier and V Lowe. The Settlement of Disputes in International Law: Institutions and Procedures. Oxford University Press, 2000.

RR Churchill and AV Lowe. Law of the Sea. Manchester University Press, 1983.

V Lowe. International Law. Oxford University Press, 2007.

[32] เพิ่งอ้าง, 202 – 203.

[33] เพิ่งอ้าง, 102.

V Lowe. International Law : A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2015.

รูปแบบการอ้างอิงบทความนี้แนะนำ

นิติ จันจิระสกุล. “บทวิจารณ์หนังสือ - กฎหมายระหว่างประเทศ: ความรู้ฉบับพกพา.” (2569) ปีที่ 18 (1) *วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย* 137-150.